

gyar Nemzet 1942. aug. 2.) Milyen szerencse, hogy a jobb értelemben vett kisértetek is visszajárnak... Emlékezzünk egy Fináczy Ernőre, ki hangyaszigorral egymaga írta meg európai viszonylatban is értékes neveléstörténeti műveinek sorozatát; Schneller Istvánra, aki az „isten-i célgondolat“ erejében hét évtizeden át hirdette és gyakorolta a személyiség megbecsülésének pedagógiáját; gondoljunk Böhm Károlyra, aki tizenhét évig gondolkodott az okosság törvényén és akinek a filozófia nem kenyérkeresete volt, de annál sokkal több: életet jelentő principiuma. Lélek, szellem, kultúra — igenis vannak még emberek, kik a varázsszavak birtokában közelednek a tanári pálya megértéséhez sőt: ismerünk fiatalokat is, akik — ripae ulterioris amorema is így gondolkoznak a tanári hivatásról és — mégsem mernek tanárnak menni. Úgy hiszem, hogy *a bizalomnak ez a megingása maga a szellemi válság.*

Nem áztatjuk magunkat azzal, hogy valami csodaszert tudunk ajánlani a válság gyökeres és gyors megoldására. Lelki válságokat kuruzslással nem lehet gyógyítani. De a gyógyításnak első feltétele, hogy legyünk tisztában a betegséggel. Ha egyszer oda tudunk jutni, hogy ismét hiszünk a logikus gondolat, az életet vezérlő tiszta elvek és becsületes meggyőződések erejében és ezt a hitet általánossá tudjuk tenni, akkor érettségiző diákjainkban megint megéled a bizalom, hogy bátran, szabadon és átmelegült lélekkel menjenek a tanári pályára.

Kemény Gábor.

Kell-e mindenütt a népiskola felső tagozata?

A tankötelek kornak kiterjesztése a 12. évről a 14. életévig a hazai tanítósnak és tanárságnak régebbi, a közvéleménynek pedig már két évtizedes óhaját váltja valóra, miután 1928-ban kormányfői célkitűzés tárgya is volt. A törvény a maga egészében már végrehajtás alatt van.

Ha elgondoljuk, hogy gazdasági, pénzügyi, nevelésügyi, gyakorlati megvalósítás tekintetében, milyen nagy dolog a népoktatás ilyen általános kiterjesztése, egyáltalán nem csodálkozhatunk azon, hogy eddig kellett rá várunk, bár szerte e világon, a szomszédos államokban is, sok helyen már előbb megvalósult. Sőt néhol már a 16. életévig terjedő általános mindennapi iskoláztatás is szóba került. Pl. a nem minden tekintetben jóemlékű Népszövetség Munkaügyi Bizottsága annak idején céljául tűzte ki, hogy az államokban megteremteti az általános népoktatás ilyen kiterjesztését. Igaz, hogy ezáltal nemcsak a népműveltség emelését akarta szolgálni, hanem azt vélte, hogy ilyen módon az akkoriban mindenütt túlterhelt munkapiacot lehetne két évjáráttal alulról tehermentesíteni.

Mi mindenesetre megelégszünk a 8 osztályos népiskolával, ha az teljesíti a hozzáfűzött reményeket.

A törvény nagy jelentőségét és a megvalósulása elé tornyosuló akadályokat egyetlen megfontolás is megvilágítja: az eddigi népis-

kolások sok százezernyi száma máról-hónapra, körülbelül egy harmadával megnőtt. Mennyivel több tanterem, iskola, tanító, mennyivel több taneszköz, mennyivel több nevelési erőfeszítés kell egyszerre!

A törvényből, indokolásából kitűnik, milyen sok munka, hozzáértés, szakszerűség, gondosság, körültekintés, előrelátás készítette, nem hiába foglalkoztak hosszú évtizedeken át a gondolat megvalósításával minisztériumok, hatóságok, közületek, társulatok, egyesületek, nagygyűlések, tudományos és egyéb szakkörök.

Az országban már a törvény megvalósulása előtt is mintegy félezer VII.—VIII. népiskolai osztály létezett és ez azt mutatja, hogy a való élet az intézményt már jóval törvényes születése előtt szolgálatba állította.

A törvény általános rendelkezéséből első pillanatban arra következtetünk, hogy az ország valamennyi községében, városában, tehát ahol eddig mindenütt megvolt a népiskola alsó tagozata, (sok helyütt az V., VI. osztály is), föl kell állítani a népiskola felső tagozatát. De nyilvánvaló, hogy ez sok helyen fölösleges, mert, ahol polgári iskola, vagy I.—IV. gimnázium van, ott a népiskola felső tagozatának életbeléptetése nem szükséges. A lényeg az, hogy 14 éves koráig mindenki tanköteles lévén, valamelyik nyilvános iskolát végezze. Hogy azután ez az iskola elemi, polgári iskola, vagy gimnázium-e, az mellékes körülmény. Az államnak ezek szerint az a feladata, hogy az iskolaköteleseknek biztosítsa iskoláztatásukat bármilyen iskolában, bárhol lakjanak is.

Az eddigi adatok alapján megállapítható, hogy igen sok olyan helyen is szerveztek VII.—VIII. népiskolai osztályt, ahol a tanulókat már meglévő polgári iskolában, vagy gimnáziumban lehetett volna elhelyezni.

A népiskola V.—VIII. osztályának tanulói 10—14 évesek, vagyis a polgári iskola és a gimnázium 4 alsó évfolyamának tanulóival azonos életkorúak és ezért a népiskola V. osztálya, éppúgy, mint a polgári iskola és gimnázium első osztálya, a népiskola IV. osztályára épül.

Nyomós okokból ki kellene mondani, hogy *általában csak olyan helyeken létesüljön a népiskola felső tagozata, vagyis V.—VIII. osztálya, ahol gimnázium, vagy polgári iskola nincsen.* (A továbbiakban csak polgári iskolát fogunk mondani legtöbbször, de a gimnázium 4 alsó osztályát is beleértjük).

Felfogásunkat az alább következő megfontolások teszik indokolttá:

Nemzeti és társadalmi szempontból egyaránt mindenképen kerülni kell, hogy hazánkban még ugyanazon község gyermekei között is, már a serdülés előtti korban iskolázási különbség legyen. Hogy a gyermekek között már ekkor válaszfal meredjen, amelyet aztán egy teljes életen át alig lehet ledönteni. Van község, város, ahol a IV. elemi iskolai osztályig együttjáró gyermekek a gimnázium, a polgári iskola, a felső tagozatú elemi iskola osztályaiba szédnek s még olyanok is vannak, akik tanonciskolába, vagy semmiféle iskolába sem járnak. Tehát már itt 4—5 féle gyermek van, sőt

az is elképzelhető, hogy VII.—VIII. elemi osztály is kétféle van, mert a törvény azt is megengedi. Így azután sokféle azonos korú, eddig együttjáró gyermek van ugyanazon helységben. Pedig a fejletlen gyermeki értelem nem fogja még fel a társadalmi munkamegosztás nagy elvét.

Gondoljunk vissza gimnázista, realista, vagy polgárista korunkra, jussanak eszünkbe a diák-mesterlegény-inas verekedések, harcok, akár az életből, akár az irodalomból. Egyik oldalról sokszor lebecsülés, lenézés, góg, a másikról elkeseredés, irigység és mindkettőről ismeret hiánya, megértetlenség, félreértés. A szociális szétválás már itt kezdődik.

És a szülők ezt csak táplálják. Részint valóságos osztálygyűlöletből, részint gyermekükkel való együttérzésből és gondoskodásból. Mert a lenézéstől, illetőleg a rossz példától, a lelki fertőzéstől féltik gyermekeiket. Sőt az is előfordul, hogy a tanár vagy tanító is szítja akaratlanul a káros vetélkedést, amikor pl. a polgáristát elemibe küldéssel, vagy a jómódú elemistát elemibenmarasztalással fenyegeti, mintha az egyedül a gyermek magatartásán mulnék. Pedig a hivatalos nevelés a honfitársi, nemzettestvéri szeretetre oktat és nevel, államfő, kormányzat, egyházak és töméntelen intézmény is ugyanarra igyekeznek! Tehát világos, hogy azt mindenütt a legőszintebben akarják és nemzeti létünkkel szorosan összefüggőnek ítélik.

De nézzük a dolgot a leginkább érdekelt, a gyermek, a tanuló szemszögéből! Mondjuk, három gyermek 10 éves korában együtt végzi el az elemi iskola negyedik osztályát. Egyik gimnáziumba, a másik polgári iskolába, a harmadik elemi iskolába, annak felső tagozatába kerül. Mindhárom egyaránt szorgalmas, jól tanul és mind a három a maga iskolájában kb. ugyanakkora óraszámban részesül oktatásban és nevelésben.

Mire vihetik? Mikorra tizennégyévesek lesznek, a IV. gimnázista előtt minden iskola, minden életpálya nyitva van, a IV. polgári után már kevesebb, a VIII. elemi osztály után még kevesebb.

A gimnázista maradhat a gimnáziumban, beirathatják a gazdasági középiskolába, később minden főiskolára, lehet kereskedő és bármilyen iparostanonc.

A IV. polgárit végzett minden további nélkül mindarra a pályára mehet, amire a gimnazista, kivéve a gimnáziumot és az arra épített főiskolát.

A VIII. elemi osztályt végzett már nem csak a gimnáziumban, de feltétel nélkül a gazdasági középiskolákban sem folytathatja tanulmányait és így semmilyen főiskolára sem kerülhet. Végzettsége alig képesíti azonnal valamilyen állami szolgálatra, hiszen sok állás IV. középiskolás végzettséghez van kötve. Kenyeret biztosító tanfolyamokra nem veszik fel. Pl. ápolónői, gondozónői tanfolyamra. Az 1943.-i Légi alkalmazottak forgalmi szabályzata szerint ott még üzemi alkalmazott sem lehet, mert ahhoz is négy középiskola kell.

Az elemista kereskedő és iparostanonc is nehezebben lehet. Drogistának egyáltalán nem veszik fel a gyermekeket négy középiskola nélkül. Mindenki olvashatja a kirakatokban vagy újságokban köz-

zétett hirdetésekén: — Négy polgárit végzett tanoncot fölveszek. A nagyobb üzemek, áruházak, fémipari, motorszerelő, autóbusz vállalatok stb. ugyancsak elzárkóznak a 8 elemít végzettek elől, noha ennek az eljárásuknak semmi törvényes alapja nincsen. Azt mondják, hogy a polgárit végzetekkel sokkal könnyebben boldogulnak.

Tudjuk, hogy régen már volt a népiskoláknak egy felső tagozata, a Felső Népiskola. (Akkor a polgári iskola hatosztályos volt.) Ez az iskola ugyanilyen okoknál fogva lassan elsovadt.

A vázolt felfogás általánosnak mondható, amit nem dönt meg az, hogy *egy* elemi iskolák 8 osztályt végzett tanulóit igen szívesen fogadják tanoncokul az iskolát ismerő mesterek. Még polgári iskolát végzetekkel szemben is, mint ahogyan tanítói körökben gyakran halljuk. Igaz, azt is mondják néhol, hogy a VII.—VIII. elemi osztályba néha olyan tanulócsereg verődik össze, amellyel boldogulni fokozott nehézséget okoz. Persze, ez a tény azzal is szoros összefüggésben áll, hogy a népiskola felső tagozata Budapesten és általában a városokban legfőképpen a külső városrészekben van.

A tanonciskolák panaszkodnak, hogy nehéz a helyzetük a nem egyenlő előképzettségű tanoncok oktatásánál. Szerintük a VIII. o. népiskolások a 4 polgárit végzetekkel tanulmányaikban együttthaladni nem tudnak (Barton Imre, az Iparosnevelés 1942. májusi számában).

Budapesti tanoncotthon felvételi feltételei között szerepel a 4 polgári elvégzése és 8 elemivel csak „kivételesen“ lehet fölvétele számítani. A Hangya ingyenes szövetkezeti tanoncotthont létesít a kereskedelmi pályára kedvet érző, négyközépiszkolát végzett kubikosfiúk számára, olvashattuk 1943. februárjában a napilapokban. Tehát itt sem kell a 8 elemi iskolás.

Hiszen minden bizonnyal vannak egyes 8 elemi osztályt végzett gyermekek, akik kellő ismeretség mellett nem szenvednek hátrányt a polgárit végzetekkel szemben, mert mint említettük, törvényes alap nem mindig van a megkülönböztetésre. De nagy általánosan mégis ilyen a helyzet, amilyennek vázoltuk. Hogy pedig van-e alapja, indokoltsága, az más kérdés.

Mindaddig, amíg a mindennapi iskolabajlás kötelezettsége csak a 12-ik életévig terjedt, meg volt az értelme annak, hogy a polgári iskola és az alsó gimnázium mellett ugyanazon községben is az V., VI., népiskolai osztály fönnálljon. Mert a IV. osztály után még csak két évig iskolába járó tanulónak az ő színvonalához képest is kerék egész ismeretanyagot kell kapnia. Ezt a polgári iskola 4 év alatt adja meg. Tehát, aki csak két évig járna polgáriba, az csupán töredék ismereteket kaphatna ebből a szempontból.

De mihelyt mindenkinek 14 éves koráig kell mindennapi iskolába járnia, a 4 elemi után 4 évig tanul még, akár elemibe, akár polgáriba, akár gimnáziumba iratták. Ebben az esetben már nem érdemes a népiskola felső tagozatának a látogatása, hacsak mód van arra, hogy valaki polgári iskolába járhasson.

Ha egyik gyermek éppen úgy mindennapi iskolát látogat, mint a másik, akkor nemcsak hogy nincs értelme, hanem méltánytalan, sőt igazságtalan és a mindenkire egyaránt vonatkozó egyenlő elbá-

nás elve ellen való, ha az egyik kevésbé értékesen használhatja ki az iskoláztatás esztendeit, mint a másik.

Félreértés ne essék! A népiskola felső tagozata lehet, és minden bizonnyal van is olyan értékes a maga nemében, mint a polgári, vagy a középiskola 4 alsó osztálya. Egyáltalán semmi okunk nincs föltételezni, hogy a népiskola oktató-nevelői nem végeznek éppúgy egész tanítói munkát, mint a polgári iskolák és a gimnáziumok tanító személyzete.

De természetesen más az, ha egy osztályban egyetlen ember tanít minden tárgyat, vezet minden kirándulást, javít minden dolgot, kezel minden taneszközt és legalább heti 28 órán át tanít, mint hogyha azt a munkamegosztás észszerű alkalmazása mellett többen végzik, egyes szakokba jobban elmélyedhetnek és csak heti 18, vagy 20 óra a tanítási idejük. Az első esetben 4 ember vezet 4 osztályt, a másokban 6—7.

Vagy nézzük a felszerelés kérdését! Vajjon az eddig fönálló népiskolai felső tagozatok úgy föl vannak-e szerelve helyiségekkel, taneszközökkel, szertárakkal, mint a polgári iskolák?

Budapesten 1940-ben 24 fiú és 28 leánypolgári iskola működött, mint községi iskola. Ez iskolák évkönyveiből kiderül, hogy fölszerelésük sok ezer pengő értékű. Van iskola, amelyké 57616 P. A szertárak darabszáma 5000—6000 és az egy évi gyarapodás az ezer darabot is megüti. És fölszerelés a népiskola felső tagozatában kb. annyi kell, mint a polgári iskolában, mert csak nem fogjuk az előbbi csupán azért silányabbul ellátni, mert elemi iskola?

A filmoktatás, rendszeres iskolakert, fizikai gyakorlatok, külön tanfolyamok, önképzőkörök, végzett tanulók szövetsége, diákelhelyező tevékenység, színházlátogatás van a polgári iskolákban. Hiszen mindezeket meg lehet valósítani a népiskolában is és sok — főleg Budapesten — meg is van már valósítva, azonban a polgári iskolákban és gimnáziumokban régi multra tekinthet vissza a szervezés.

Míg a gimnáziumban és a polgári iskolában az egyes tárgyakra engedélyezett tankönyvek vannak, addig a népiskola felső tagozatának a számtanon és magyar könyvön kívül csak egyetlen tankönyve lehet, amelyben valamennyi tárgy anyaga össze van foglalva. Így a tankönyvből is kevesebbet nyerhet az elemi iskolás.

A gyermekek mellett a szülők a legjobban érdekeltek. És azt látjuk, hogy ők is jobbnak találják, ha a népiskola felső tagozata helyett polgári iskolába járathatják gyermekeiket. Igen sok esetben még jelentős áldozattól sem riadnak vissza, hogy gyermekeiknek legalább a négy polgári nyújtotta műveltséget megadják. Ezért van olyan diákvándorlás minden város felé, amelyben polgári iskola vagy gimnázium van. Pl. a budapesti polgári iskolákba mintegy kétezer nyi fiú és lány jár vidékről. Még olyan messziről is, mint Szentendre, Szob, Gödöllő, Lacháza, Mende, Martonvásár, Monor, Tápiószűly, stb. Milyen anyagi megterhelés ez a szülők és milyen fáradság a kis tanulók számára, csak azért, hogy az elemi helyett polgárit végezhesenek. Pedig a szülők nagy többsége leginkább azt nézi, hogy egy iskola elvégzése milyen elhelyezkedési lehetőséget, érvényesülési alkalmat biztosít gyermekeiknek és csak másodsorban tö-

rődnek azzal, amire pedig a nemzetnek leginkább szüksége van: Széchenyi szerint „kiművelt emberfőkre“.

De hát miért járátják a szülők gyermekeiket 10 éves koruk után is sok esetben népiskolába, ha ugyanekkor polgárba is beirathatnák? Első pillanatban azt gondoljuk, hogy talán azért, mert az elsőben nem kell tandíjat fizetni, mint ahogyan az a tankötelezettségből igazság szerint következik is. Tényleg, a népiskolai tanítás ingyenes, míg pl. a székesfővárosi polgári iskolában az évi tandíj 40 P. Ezen kívül beiratáskor még egyéb összegeket is kell leróni. Az elemi iskolában csupán 1 P a beiratási díj, ami indokolt esetben el is engedhető. De, amit itt megállapítottunk, az életben nincs olyan mereven.

Először is minden hadi árva, ha nem rossz tanuló, az összes díjak alól mentesül, a nélkül, hogy folyamodnia kellene. Sem tandíjat, sem beiratási díjat, sem mást nem fizet. Ezen kívül a polgári iskolában igen sok érdemes és arraszoruló tanuló III., II. és I. fokú, valamint teljes tandíjmentességben részesül. Ez évi 32, 16, 8 P befizetést, vagy teljesen díjtalan tanulást jelent. A tandíjak csökkenése egy intézetben 1940-ben pl. így történt: 25×40 , 25×32 , 33×16 , 33×8 és 54×0 P = 2192 P volt az összes tandíjbevétele 170x40 = 6800 P helyett. Vagyis az elengedés több, mint a tényleges tandíjjövedelem kétszerese.

De még ennél nagyobb mértékű tandíjelengedés is történt. Az 1942. évben a budapesti polgári iskolákban a polgármester eléggé nem méltányolható szociális gondoskodásból olyan nagyfokú tandíjelengedést engedélyezett, hogy egy törvényhatósági bizottsági tag véleménye szerint ezzel szinte a népiskola felső tagozatának budapesti elnéptelenedését idézheti elő, mert sok gyermek inkább polgári iskolába fog járni, ha annak tandíja kevesebb.

Sokszor a beiratási díj alól is volt fölmentés, egy-egy intézetben akár 10—20 esetben is. Emellett az iskolatársak szövetségei, a Vörös Kereszt és más egyesületek, az intézeti segítő egyesület és magánosok is hozzájárultak az iskolai költség megtérítéséhez, vagy mérsékléséhez. Ruha és egyéb segítségben is részesültek polgári iskolai növendékek, pl. 1000-nél többen ingyen ebédben, reggeliben, stb.

Mindezekből az adatokból láthatjuk, hogy nemcsak a népiskolai tanulók nem fizetnek tandíjat, de a polgári iskolai tanulók nagy része is mentesül a fizetés alól és hogy a polgári iskolában is sok jóindulatú segítség támogatja a szegény ember gyermekét.

Különböznél is, ha tényleg úgy is lenne, hogy a népiskolai oktatás ingyenes és a polgári iskolai nem, akkor is csupán elszámolás kérdése lenne a közösség szempontjából az egész. Mert, ha már a közösség ingyen taníttat valakit, lényegében mindegy, hogy azt külön iskolában teszi, vagy pedig olyan iskolában, amelybe fizető tanulók is járnak. Így is, amúgy is a tanköteles gyermekek egy bizonyos részének iskoláztatása ugyanazon egy közösség vállaira nehezedik. Az azután a végrehajtásra tartozik, hogyha valamely közösség — kellő anyagi erő híján — nem tudja az összes tanulók ingyenes oktatását biztosítani, milyen szociális szempontok alapján válassza ki a tandíjat nem fizetőket.

Arra is gondolhatnánk, hogy talán a polgári iskolában sokkal több és drágább tankönyv, tanszer kell, mint a népiskola megfelelő osztályaiban és részben ez is igazolja a kétféle iskola létjogosultságát.

Erre azt lehetne mondani, hogy a 10—14 éves gyermek lehető legeredményesebb tanításához vagy kell olyan sok tanszer, vagy nem. Ha kell, akkor beszerzésüket a szegényebbek számára is lehetővé kell tenni. Ha pedig kevesebbel is el lehet a kellő eredményt érni, akkor elégedjünk meg mindenkinél a kevesebbel.

De inkább megemlítem, hogy miként segítenek a budapesti polgári iskolák a szegény tanulók tankönyvnehézségein. Valamennyi községi polgári iskolában iskolai segélykönyvtár van, amelyet évről-évre tovább fejlesztenek. A legtöbb intézet másfélezernyi tankönyvvel segíti tanulóit. Van olyan polgári iskola is, amely 2900 könyvvel és térképpel járult a segítséghez, sőt nem egy olyan iskola is van, amely körzövel és vonalzóval is ellátja a rászoruló tanulókat. Nyilvánvaló, hogy ilyen módon a tankönyv és tanszerek beszerzésének nyomasztó kérdése nem nehezedik elviselhetetlen súllyal a gyöngék vállaira.

Nemcsak a közvélemény és a szülők, hanem a tanulók maguk is többre értékelik a polgári iskolai, vagy 4 gimnáziumi végzettséget. Ki hallotta, hogy valaki iskolás koron túl is pótolni akarja a VII.—VIII. elemi? Polgári iskolai tanfolyamok rendőrök, csendőrök, pénzügyőrök, katonák, polgári egyének számára mindig voltak és ma is vannak. Gimnáziumban, polgáriban évente sok magántanuló végez, 8. elemiben egy sem.

A napilapokban olvashattuk, hogy sok sebesüléséből fölépült honvéd és rokkant polgári iskolát végez. Pl. a budapesti Lovag-utcai polgári leányiskola helyiségeiben 1942-ben és 1943-ban már több előkészítő tanfolyamuk volt és sokan már vizsgát is tettek. A Budapesti Tankerületi Főigazgatóság és a kormányzat is támogatja a katonákat ilyen törekvéseikben. A végzők között vannak, akik már azelőtt is végeztek néhány osztályt, de 4 elemis, 6 elemis, sőt 8 elemi osztályt végzett is van közöttük. Mert értékesebbnek itélik maguk is a polgári iskola bizonyítványát a nyolc elemi osztályénál.

De a felsőbb hatóságok is tudják, érzik ezt és a népiskolai törvény 1940-es meghozatala óta mind több jelét adják annak, hogy megértik a közönségnek ez irányú szociális óhajait.

Már említettük, hogy a Székesfőváros mennyire kiterjesztette a polgári iskolai tandíjmentességet és általában, mennyire gyámo-lítja a szegény polgári iskolai tanulót. Mintha mindenkinek lehetővé akarná tenni legalább a 4 polgári elvégzését.

A kormányzat is mind több helyen egyenlő minősítésnek veszi a IV. polgári és a VIII. elemi elvégzését. Már lehetővé tette, hogy bizonyos feltételekkel az elemi iskola felső tagozatából átmehessen a tanuló a polgári iskolába. A VKM-nak 1943. januárjában kiadott rendelete szerint a jeles eredménnyel végzett VIII. elemista megfelelő felvételi vizsga után mezőgazdasági középiskolában is folytathatja tanulmányait. Ezt a rendeletet bizonyára követni fogja az is, amely a többi gazdasági középiskolába, a kertészeti, ipari, kereske-

delmi középiskolába is lehetővé teszi a fölvételt. Annyival inkább, mert a városi elemi iskolai felső tagozat tanterve az ipari és kereskedelmi szempontokat tekintetbe veszi.

Amint az előadottakból kitűnik, nem egészen indokolt, hogy olyan helyeken, ahol gimnázium vagy polgári iskola van, még a népiskola felső tagozatát is fölállítsák. Ha egyszer egy gyermeknek amúgy is mindennapi iskolába kell járnia, még pedig rendszeresen, akkor, ha csak lehetséges, járjon oda, abba az iskolába, amely a legtöbbet tudja neki adni: gimnáziumba, vagy polgári iskolába.

Természetesen ott, ahol van. Mert, abban a községben, amelyben csak népiskola van, főleg ott, ahol a népiskola felső tagozatú tanulóinak létszáma csekélyebb, ott a népiskola V.—VIII. osztályával meg kell elégedni. Ott az minden tekintetben meg is felel hivatásának. Sőt olyan községben is, ahol polgári iskola van, lehet létjogosultsága a népiskola felső tagozatának, ha pl. a város külső részeitől, vagy a tanyáktól a polgári iskola messze van. Így Pápán a szőlőben van 8 osztályú népiskola. Néhol olyan csekély a tanulók létszáma, hogy osztatlan vagy részben osztott iskolában kell a felső tagozatnak helyet foglalnia. Tulajdonképp ilyen községekben van igazi helye a 8-osztályú népiskolának, mert, ahol a felső tagozat minden osztálya lehet osztott, ott már polgári iskolát kellene fölállítani.

1943. március 12-én tartották az országosan megindított falusi tehetségmentés első eredményeinek beszámoló tanári értekezletét a kultuszállamtitkár elnöklésével. 648 szegény falusi és tanyai gyermek 94%-a bizonyult érdemesnek arra, hogy gimnáziumban, vagy polgári iskolában közköltségen folytassa tanulmányait, ami igazán örvendetes eredmény. Vajjon, ha minden gyermek, akinek csak alkalma van, polgáriba, vagy gimnáziumba járhatna, az nem volna a tehetségmentésnek szintén egy módja, de sokkal tágabb keretekben?

Minthogy sok polgári iskola tanuló létszáma sokkal nagyobb lehetne, mint amilyen ma, nagy részük el is férne. Az egész létszám elhelyezése érdekében a polgári iskolák befogadóképességét emelni, illetőleg a polgári iskolák számát növelni kellene. Ha e helyett az V.—VIII. elemi osztályt mindenütt föl akarjuk állítani, azok elhelyezését kell biztosítani új osztályok létesítésével. Szóval anyagi áldozat mindenképp kell.

Mindent összevetve, az elmondottak alapján végezetül újra nyomatékosan hangoztatjuk: mindenütt, ahol polgári iskola (gimnázium) van, ott ne legyen a népiskolának felső tagozata. Inkább bővüljön a polgári iskola (gimnázium), mert a tanulóknak, szülőknek, valamint a közösségnek, a magyar nemzetnek — miután így műveltebbek, tanultabbak lennének fiai — ez válik inkább hasznára.

Éber Rezső.